

גבולות היחידה: ספר שמואל א' פרק י"ט, א'-י"ז

נושא היחידה: הצלת דוד משאול - ע"י יהונתן ומיכל

מספר שיעורים: 2-1

כתבה: יעל גרוסברג

כללי:

שאול עוין את דוד, ולאחר שניסה כמה פעמים להורגו, הוא פונה לבנו ולעבדיו ומספר להם כי ברצונו לפגוע בדוד. בפרק זה נראה כיצד בתחילה יהונתן מגן על דוד ועוזר לו, ולאחר מכן מיכל אשתו מצילה אותו.
(לפרק י"ט יש באתר שתי יחידות הוראה - היחידה השנייה קצרה יותר, וזו מעט יותר ארוכה. כדאי לשים לב לכך בתכנון ההוראה.)

פתיחה:

המורה יחלק פתק קטן לכל תלמיד, ויפתח בשאלה: מהו לדעתכם חבר אמיתי?

- א. מי שמביא לי אוכל כשאין לי.
- ב. מי שאני יכול לצחוק וליהנות אתו.
- ג. מי שיהיה נאמן גם בשעת צרה וקושי.
- ד. מי שאפשר לדבר אתו על הכול.
- ה. מי שלא צוחק עליי.

(בכיתה שבה הברקו זמין בקלות, ניתן להעלות זאת כשקופית, כדי שהתלמידים יראו זאת באופן ברור. מצורפת מצגת.)

כל אחד מהתלמידים יכתוב על הדף שקיבל, את האות של התשובה שהכי נראית בעיניו. המורה יאסוף את הפתקים וימייך אותם לפי האותיות, ויכריז מהו "החבר האמיתי" המנצח. סביר להניח כי רוב התלמידים יבחרו בג' - חבר שיהיה נאמן גם בשעת צרה וקושי. חבר אמיתי אינו לצדי רק כשמצחיק ונחמד, אלא בעיקר הוא נמדד כאשר המצב אינו פשוט. אם רוב הכיתה בחרה בהיגד זה, ניתן לשאול: האם זה קל? לעתים ישנם מצבים שבהם זה לא פשוט להישאר נאמן לחבר בשעת קושי. יש לכם דוגמאות? (לרוב, נראה שעיקר הקושי הוא כאשר ישנה דילמה - סיטואציה שבה החבר "נקרע" בין שני רצונות. לדוגמה, כל החברים פוגעים בחבר - האם אז הוא יישאר עם החבר ויקבל את הפגיעה, או יעבור לצד הנוח של שאר החברים?) הרבה פעמים יש לנו **דילמות**. מהי דילמה? מקרה שבו אנו צריכים לבחור בין שתי אפשרויות, והבחירה אינה קלה (בפרק זה, גם יהונתן וגם מיכל יהיו נתונים בדילמה שאינה פשוטה כלל). אם התלמידים לא בחרו בהיגד זה - אין צורך להעמיק בכך כעת, וניתן לומר לתלמידים כי היום נלמד על חברות אמיתית.

לימוד הפסוקים:

קריאת פס' א'

שאול אומר לבנו יהונתן ולכל עבדיו כי ברצונו להרוג את דוד.
"ויהונתן חפץ בדוד מאד" - מה הכוונה של משפט זה? חפץ זה רוצה - כמו במגילת אסתר: "ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו" - רוצה בטובתו.
יהונתן רוצה בטובתו של דוד ואינו מסכים עם אביו.

המורה ישאל: יהונתן נמצא **בדילמה** קשה מאוד. מהי?

מצד אחד- אבא שלו. אדם חשוב, מלך. הוא מחויב בכיבוד הורים כלפיו ובשמירה על כבודו. ומצד שני- החברות שלו עם דוד, הידיעה כי אין סיבה אמיתית ונכונה להרוג את דוד.

מה יעשה יהונתן?!

קריאת פס' ב'-ג'

א. יהונתן פונה לדוד ומזהיר אותו מכך שאביו רוצה לפגוע בו. צריך לכך אומץ רב, זהו אינו מעשה פשוט.

ב. יהונתן אומר לדוד שיתחבא, ושהוא ידבר עם אבא שלו דברים טובים בעד דוד כדי שאביו לא יפגע בו.

קריאת פס' ד'-ז'

יהונתן מדבר עם אביו שאול ומסביר לו מדוע אין זה הוגן לפגוע בדוד (רואים מכאן כיבוד הורים – אף על פי שיהונתן אינו מסכים עם אביו, הוא פונה אליו בצורה מכובדת).

← המורה יבקש מהתלמידים לאתר - מהם הטעונונים של יהונתן?

*"אל יחטא המלך בעבדו"- הרצון להרוג את דוד הוא חטא- הוא לא מוסרי ולא נכון (אך יש לשים לב שגם כאשר יהונתן אומר זאת, הוא מדגיש כי שאול הוא המלך ואילו דוד הוא העבד. הוא שומר על כבודו של שאול).

*"כי לא חטא לך וכי מעשיו טוב לך מאד"- דוד לא עשה לך כל דבר רע. להיפך, כל מעשיו היו לטובתך ולטובת הממלכה.

← המורה ישאל: איזה אירוע מזכיר יהונתן?

את הקרב בין גוליית לדוד, שבו דוד מסר את נפשו- "וישם נפשו בכפו", ובעזרת דוד, ה' עשה ישועה גדולה לכל עם ישראל.

תגובת שאול: ויישבע שאול- "חי ה' אם יומת".

שאול מקבל את דברי יהונתן, ונשבע כי לא יהרוג את דוד.

אנו רואים פה תכונות טובות של שאול:

ענווה, היכולת להודות בטעות.

(אמנם בהמשך שאול חוזר שוב ושוב לניסיונות להרוג את דוד, אך ודאי ששבועתו זו נבעה ממקום אמיתי ומרצון לשינוי.)

יהונתן קורא לדוד ואומר לו את דברי שאול ואת הבטחתו. לאחר מכן דוד חוזר לבית שאול "כאתמול שלשום".

← המורה ישאל: מה פירוש ביטוי זה? כמו שהיה לפני כן.

(ניתן לתת דוגמה מחיי הכיתה- בשיעור מדעים, הכיתה סערה בעקבות מריבה. אך לאחר התערבות המנהל, חזרה הכיתה ללמוד כאתמול שלשום.)

זהו, עכשיו דוד יכול לנשום לרווחה? בואו ונראה.

פס' ח'-י'

במלחמה נוספת אל מול פלישתים, מכה בהם דוד מכה גדולה ומנצח.

שוב מגיעה רוח רעה אל שאול, וכאשר דוד מנגן, שאול מנסה להורגו פעם נוספת באמצעות החנית.

גם הפעם, מצליח דוד להימלט מפני החנית: "ויפטר מפני שאול" - מצודת ציון: נשמט, הצליח לברוח מהחנית. ונס- דוד בורח מביתו של שאול.

← כמו בפעם הקודמת שבה אירע דבר זה, גם הפעם יזמין המורה שני תלמידים שידגימו זאת בעזרת מקל מטאטא. דוד עומד ומנגן, שאול מנסה לפגוע בו עם החנית (המקל), אך דוד מצליח להתחמק ולברוח (התלמיד שיציג את דוד, יצא מהכיתה).

אך הפעם שאול לא מסתפק בכך, והוא נחוש לפגוע בדוד.

פס' י"א-י"ב

דוד נמצא בביתו, ושואל שולח מלאכים.

מהם מלאכים? שליחים.

← על התלמידים לאתר בפסוקים ולהסביר מהו תפקידם של השליחים תפקידם לשמור מחוץ לדלת ביתו של דוד, וכאשר הוא יצא בבוקר- יש להביאו אל שאול כדי שימית אותו. מיכל מבינה זאת, ואומרת לדוד שעליו להימלט.

← המורה ישאל: מיכל נמצאת ודאי **בדילמה** לא פשוטה. מדוע?

מצד אחד, אבא שלה, המלך, רוצה להרוג את דוד, והיא בתו ורוצה ודאי לכבדו ולהקשיב לו. ומצד שני, דוד בעלה לא עשה כל רע, וסתם רוצים להורגו. היא אוהבת אותו, ורוצה להציל אותו.

ומה עושה מיכל?

מורידה את דוד מהחלון (השומרים שמרו בדלת, ולא ראו את החלון שהיה בצד השני), והוא בורח.

← המורה יאמר לתלמידים: "יופי, ב"ה הצלחתי להוריד את דוד דרך החלון. אבל אם ייכנסו השומרים שאבא שלי שאול שלח, הם יוכלו לראות שהוא לא כאן וירדפו אחריו. אני חייבת לחשוב על רעיון! ילדים, יש לכם אולי משהו להביא לי שאשים על המיטה שלו, וזה ייראה שהוא ישן? סוודרים? מעילים?" המורה ייקח מהתלמידים את הדברים (אם השיעור יילמד בתקופת הקיץ, כדאי להביא מראש), ישים אותם על שולחנו ויכסה בשמיכה. "יופי! שמתתי על המיטה עכשיו. זה נראה שמישהו ישן כאן."

קריאת פס' י"ג-י"ז

מיכל שמה את התרפים שנראו כדמות אדם, על מיטתו של דוד, ובמקום של הראש היא שמה "כביר עיזים".

הרד"ק מפרש כי זהו כר העשוי משעיר עיזים - שיורגש כשערות ראשו של דוד.

← בכיתה ברמה גבוהה, ניתן לשאול את התלמידים: היכן עוד פגשנו בעבר את המושג "תרפים"? כאשר החביאה רחל את התרפים של אביה תחת הגמל, בזמן שיעקב ומשפחתו נפרדו מלבן (בראשית ל"א, י"ט).

מהם תרפים, כפי שאנו זוכרים מסיפור זה? עבודה זרה.

האם יכול להיות שאצל דוד הצדיק, היו תרפים של עבודה זרה?!

תשובה על כך ניתן למצוא ברמב"ן ובמפרשים נוספים, שביארו כי התרפים הם כלים לידיעת שעות וכיוון מזלות השמים, שיש המשתמשים בהם לעבודה זרה ויש שלא: "...אבל לא היו כל התרפים נעבדים, כי איך תמצא עבודה זרה בבית אדנינו דוד? והקרוב (הנראה) מה שאומר, שהם כלים לקבל השעות ויקסמו בהם לדעת עתידות".

כאשר מגיעים שליחי שאול בבוקר, אומרת להם מיכל כי דוד חולה. שאול אינו מוותר, ושולח שוב מלאכים שיביאו את דוד במיטתו. מגיעים המלאכים, ומה הם מגלים? שדוד כלל אינו במיטה, אלא יש שם תרפים. מהי תגובת שאול? כועס על בתו מיכל, ושואל מדוע רימתה אותו. תשובת מיכל: דוד ביקש ממני שאשלח אותו, אחרת יהרוג אותי. ← לאחר קריאת הפסוקים והסברם, ניתן להמחזי זאת עם ה"מיטה" שהמורה כבר יצר מקודם.

← המורה ישאל את התלמידים: אילו תכונות של מיכל נלמדות מתוך המעשה הזה?

נאמנות

אומץ לב

חכמה

סיכום וסיום:

שאול רוצה לפגוע בדוד, אולם בפרק זה ראינו כי שני ילדיו של שאול מתייצבים בנאמנות ובאהבה לצדו של דוד:

יהונתן, חברו הטוב- שמספר זאת לדוד, ומדבר עם אביו כדי לשכנעו שלא יפעל בדרך זו. מיכל, אשתו- הממלטת את דוד ועושה תחבולות שונות על מנת להצילו.

בתחילת השיעור, דיברנו על השאלה מהו חבר אמיתי. בפרק זה ראינו כי גם יהונתן וגם מיכל היו "חברים אמיתיים", בכך שגם בעת צרה ולמרות הדילמות הקשות שבהן הם היו נתונים – הם היו נאמנים לדוד ופעלו למענו.

ניתן לסיים את השיעור בכך שנחזור לסוגיית החברות, ונשאל את התלמידים היכן הם פגשו בחייהם סיטואציה של דילמה הקשורה לעזרה לחבר.

אפשר לתת לתלמידים משימת כתיבה כהפנמה: מכתב מיהונתן לשאול/מדוד למיכל, דף מיומנם של מיכל/דוד/יהונתן. מכתב מהתלמיד בהתמודדות שלו בעניין חברות, לאחד מגיבורי סיפורים אלו- דוד/ יהונתן/ מיכל – כשהוא יכתוב מה הוא למד ממנו.

הצעות להמחשה:

א. הצבעה- מהו חבר טוב, כהכנה למבחן הנאמנות והחברות של יהונתן ומיכל.

ב. המחשת הימלטות דוד מהחנית.

ג. המחזות בריחת דוד והחבאת התרפים במיטתו- להמחשת המקרה ולהעצמת דמותה של מיכל במעשה זה.

ד. משימת כתיבה- להפנמת המעל של חברות אמת.

מסרים והפנמה :

- א. חבר אמיתי הוא חבר הנאמן בשעת קושי, גם כאשר לא קל להיות חבר ולעזור.
- ב. דילמות- לעיתים בחיים יש לנו דילמות - מקרים שבהם אנו צריכים לבחור מה נכון וכדאי לעשות. בבחירה זו, צריך שתנחה אותנו **האמת**, ולא מה שנוח לנו.
- ג. אומץ לב- כדי לעשות את המעשה הנכון, לעיתים דרוש אומץ לב רב, כמו מיכל שנהגה כך בהברחת דוד.